

Sygn. akt I C 1634/16

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIE

Dnia 28 grudnia 2018 roku

Sąd Okręgowy w Piotrkowie Trybunalskim, Wydział I Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący	Sędzia SO Ewa Tomczyk
Protokolant	sekr. sąd. Dorota Piątek

po rozpoznaniu w dniu 14 grudnia 2018 roku w Piotrkowie Trybunalskim

na rozprawie

sprawy z powództwa T. B.

przeciwko B. B.

o zapłatę kwoty 250.000 zł

1. zasądza od pozwanej B. B. na rzecz powoda T. B. kwotę 182.069,00 (sto osiemdziesiąt dwa tysiące sześćdziesiąt dziewięć) złotych wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 24 marca 2018 r. do dnia zapłaty;
2. oddala powództwo w pozostałej części;
3. zasądza od pozwanej B. B. na rzecz powoda T. B. kwotę 19.211,41 (dziewiętnaście tysięcy dwieście jedna i 41/100) złotych tytułem zwrotu kosztów procesu;
4. nakazuje pobrać od powoda T. B. z zasądzonych roszczenia na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. kwotę 1.559,39 (jeden tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewięć i 39/100) złotych tytułem należnych kosztów sądowych od oddalonej części powództwa;
5. nakazuje pobrać od pozwanej B. B. na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Piotrkowie Tryb. kwotę 4.216,13 (cztery tysiące dwieście szesnaście i 13/100) złotych tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych od uwzględnionej części powództwa.

Sędzia SO Ewa Tomczyk

Sygn. akt I C 1634/16

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 12 grudnia 2016 r. sprecyzowanym w zakresie odsetek na rozprawie w dniu 14.12.2018 r. (k. 402) pełnomocnik powoda T. B. wniósł o zasądzenie od pozwanej B. B. kwoty 250.000 zł tytułem zachowku po zmarłym ojcu A. B. wraz z ustawowymi odsetkami za opóźnienie od dnia 5 grudnia 2016 roku do dnia zapłaty. Pozew zawierał ponadto żądanie zasądzenia kosztów procesu wg norm przepisanych.

W odpowiedzi na pozew pozwana B. B. wniosła o oddalenie powództwa wskazując na niegodność dziedziczenia przez powoda oraz sprzeczność żądania pozwu z zasadami współzycia społecznego, kwestionowała wartość majątku spadkowego wskazaną w pozwie. Na wypadek uwzględnienia powództwa wniosła o rozłożenie świadczenia na raty (k.61-64), który to wniosek cofnęła na rozprawie w dniu 14 grudnia 2018 r. (k.404).

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

Powód T. B. oraz pozwana B. B. są jedynymi dziećmi A. B.. Poza nimi A. B. nie miał innych dzieci.

(okoliczność bezsporna, kopia aktu urodzenia –k. 12)

A. B. sporządził w formie aktu notarialnego dwa testamenty:

- w dniu 23 czerwca 1994 r. przed notariuszem J. T. rep. A nr 591/94, w którym na wypadek swej śmierci powołał do nieruchomości położonej w R. przy ul. (...) córkę B. B.,

- w dniu 16 maja 2013 r. przed notariuszem M. S. rep. A Nr 2835/2013, w którym do spadku powołał w całości swą córkę B. B..

A. B. zmarł w dniu 21 kwietnia 2016 roku śmiercią samobójczą, w chwili śmierci był wdowcem, jego żona H. B. zmarła przed nim, to jest w dniu 1 maja 2013 r.

Oba testamenty zostały otwarte i ogłoszone przez notariusza M. S. w dniu 31 maja 2016 r.

(dowód: protokół otwarcia i ogłoszenia testamentu – k. 9-11, testament – k. 170)

Prawomocnym postanowieniem z dnia 5 września 2013r. Sąd Rejonowy w Radomsku w sprawie o sygn. akt I Ns 821/13 stwierdził, że spadek po H. B. zmarłej w dniu 1 maja 2013 r. nabyli na podstawie ustawy: mąż A. B. oraz dzieci: B. B. i T. B. w częściach równych po 1/3 części.

(dowód: odpis postanowienia z dnia 5 września 2013 roku -k.7 \)

W dniu 31 maja 2016 r. został sporządzony przez notariusza M. S. akt poświadczenia dziedziczenia repertorium nr (...) poświadczający, że spadek po A. B. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 16 maja 2013 r. rep. A 2829/2016 nabyła w całości córka spadkodawcy B. B..

(dowód: kserokopia aktu poświadczenia dziedziczenia - k.8)

W skład spadku po A. B. wchodzi:

-udział wynoszący 1/12 (16/192) części w prawie własności nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów numerem działki (...) obręb 18 położonej w R. przy ul. (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Radomsku urządzona jest księga wieczysta nr (...),

- udział wynoszący 1/12 (16/192) części w prawie własności nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów numerem działki (...) obręb 18 położonej w R. przy ul. (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Radomsku urządzona jest księga wieczysta nr (...),

- udział wynoszący 2/9 (64/288) części w prawie własności nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów numerem działki (...) obręb 19 położonej w R. przy ul. (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Radomsku urządzona jest księga wieczysta (...),

-prawo własności nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów numerem działki (...) obręb 4 położonej w R. przy ul. (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Radomsku jest urządzona księga wieczysta (...).

(dowód: odpisy: księgi wieczystej numer (...) – k. 128-129, (...) – k. 130, PT 1 (...) - k. 131, wydruk księgi wieczystej (...) – k. 390-397, pismo V Wydziału Ksiąg Wieczystych Sądu Rejonowego w Radomsku z dnia 20.11.2018 r. – k. 399, kopia aktu notarialnego z dnia 23.06.1994 r. – k. 345-347)

Nieruchomość położona w R. przy ul. (...), dla której w Sądzie Rejonowym w Radomsku urządzona jest księga wieczysta (...) pierwotnie pozostawała we współwłasności: - H. B. – udział 16/96, - B. B. – udział 12/96, - T. B. – udział 16/96, E. P.- udział 36/96 i A. B. – udział 16/96.

Obecnie w księdze wieczystej (...)jako współwłaściciele nieruchomości wpisani są między innymi powód w udziale 64/288 (8/48 + 1/18) i pozwana w udziale 116/288 (6/48 + 5/18).

(dowód: zawiadomienie o zmianie danych w ewidencji gruntów – k. 132, odpis księgi wieczystej (...) – k. 130)

Pozwana po śmierci A. B. wymieniła pokrycie dachowe oraz piec centralnego ogrzewania na nieruchomości przy ul. (...).

(okoliczność przyznana przez powoda – k. 115)

Stan pozostałych nieruchomości od daty śmierci A. B. nie zmienił się.

(okoliczność niesporna)

Powód utrzymywał relacje ze swym ojcem aż do jego śmierci. Po śmierci żony A. B. powód i jego żona przygotowywali dla niego obiady, na które A. B. przychodził do zakładu jubilerskiego prowadzonego przez powoda.

(dowód: zeznania świadków: W. M. – k. 114 odwrót -115, M. K. – k. 402 odwrót – 403)

Powód nie wiedział o sporządzeniu przez A. B. testamentów, dowiedział się o nich dopiero po śmierci ojca. A. B. był w zasadzie zdrowy, przed śmiercią pojawiły się u niego problemy z wiązadłem w kolanie, powód umówił ojca do lekarza do Ł., do wizyty nie doszło bowiem A. B. nie chciał jechać do lekarza. A. B. do końca jeździł samochodem, pracował w ogródku. W chwili śmierci miał 73 lata.

A. B. żalił się do W. M., że córka nie pozwala mu się spotykać z kobietą.

(dowód: zeznania świadków W. M. – k. 114 odwrót -115, przesłuchanie powoda – k. 113 odwrót w zw. z k. 403 odwrót -404)

A. B. w lipcu 2013 r., to jest dwa miesiące po śmierci swej żony nawiązał znajomość z J. M. (1), czemu pozwana była przeciwna. Kiedy pozwana pierwszy raz spotkała J. M. (1) u swego ojca zrobiła awanturę i poleciła opuścić jej mieszkanie, co skończyło się wyjściem z mieszkania J. M. (1) z A. B.. Pozwana uważała, że kobieta w życiu jej ojca stanowi zagrożenie dla jego majątku. W styczniu 2016 r. J. M. rozstała się z A. B.. A. B. nigdy nie żalił się do niej na powoda, co czwartek jeździł do syna na kawę. Zdarzało się, że pozwana robiła ojcu awantury, po czym przez jakiś czas nie gotowała mu obiadów. A. B. mówił o tych awanturach powodowi i jego żonie I. B..

(dowód: zeznania świadków: J. M. (1) – k. 402 odwrót, I. B. – k. 403 – 403 odwrót, przesłuchanie pozwanej – k. 404)

Jesienią 2015 r. strony i A. B. spotkali się w zakładzie fryzjerskim prowadzonym przez pozwaną. Do spotkania doszło z inicjatywy A. B., który przyszedł załamany do powoda, mówił o trudnej rozmowie z pozwaną. Pozwana w czasie spotkania powiedziała, że A. B. chce się ożenić z J. M. (1), powód wyraził akceptację takiego zamiaru swego ojca, zaś pozwana była temu przeciwna krzyczała, na co A. B. zaczął płakać. W 2015 lub 2016 r. miała miejsce sytuacja, że zostały wymienione zamki w pomieszczeniu przy ul. (...) w R., z którego korzystał syn powoda. Doszło do spotkania powoda, jego syna i pozwanej z A. B., okazało się, zamki wymieniła pozwana, która zamierzała remontować pomieszczenie,

spotkaniu towarzyszyła nerwowa atmosfera, wychodząc po spotkaniu A. B. powiedział, że idzie się powiesić. Po tym zajściu A. B. utrzymywał w dalszym ciągu relacje z powodem i w dalszym ciągu do niego przyjeżdżał.

(dowód: zeznania świadka I. B. – k. 403 – 403 odwrót, przesłuchanie powoda – k. 113 odwrót w zw. z k. 403 odwrót -404)

Powód i pozwana przez wiele lat po sąsiedzku prowadzili własne działalności gospodarcze. Codziennie ze sobą rozmawiali, korzystali ze wspólnej piwnicy, pomagali sobie wzajemnie, powód dokonywał drobnych napraw w zakładzie fryzjerskim pozwanej oraz w piwnicy. Pozwana dwukrotnie zawoziła powoda do szpitala. Relacje stron pogorszyły się istotnie po złożeniu przez powoda pozwu o zachowek.

(dowód: przesłuchanie powoda –k. 403 odwrót -404, przesłuchanie pozwanej – k. 404)

Aktualna wartość rynkowa udziału 1/12 części prawa własności nieruchomości oznaczonej jako działka gruntu nr (...) ((...)) i nr 20/2 ((...)) według stanu na dzień 21 kwietnia 2016 roku wynosi 248.600 zł.

Aktualna wartość rynkowa prawa własności nieruchomości oznaczonej jako działka gruntu nr (...) ((...)) według stanu na dzień 21 kwietnia 2016 roku (bez uwzględnienia na wniosek powoda zgłoszony w toku oględzin nieruchomości budynku usługowego znajdującego się z tyłu działki) wynosi 910.700 zł.

Aktualna wartość rynkowa prawa własności nieruchomości oznaczonej jako działka gruntu nr (...) ((...)) według stanu na dzień 21 kwietnia 2016 roku, to jest bez uwzględnienia nowego pokrycia dachu i wymiany pieca centralnego ogrzewania dokonanych po tej dacie wynosi 277.300 zł.

(dowód: opinia biegłego sądowego z zakresu szacowania nieruchomości Z. K. (1) - k.206-269)

Na działce (...) położonej w R. przy ul. (...) znajdują się dwa budynki mieszkalne o nr ewidencyjnych 146 i 150 (połączone ze sobą funkcjonalnie i stanowiące w rzeczywistości jeden budynek mieszkalny) oraz budynek gospodarczy nr ewidencyjny 141. Poza tymi dwoma budynkami na działce tej nie ma innego budynku. Gdyby budynek gospodarczy był wykorzystywany jako mieszkalny byłaby to samowola budowlana i groziłaby za to opłata legalizacyjna w kwocie 50.000 zł. Inne niż zgodne z przeznaczeniem wykorzystanie tego budynku nie wpłynęłoby na podwyższenie wartości tej nieruchomości.

Parking znajdujący się na działce (...) stanowi część większego parkingu. Dla nieruchomości usługowo- handlowej możliwości parkingowe nawet na sąsiedniej nieruchomości nie wpływają ujemnie na wartość takiej nieruchomości.

Budynek przy ul. (...) jest wykorzystywany jako apteka. Gdyby istniały jakikolwiek problemy z kanalizacją, nie uzyskano by zgody na prowadzenie w tym budynku apteki, stosowanie kanalizacji przepływowej jest właściwym rozwiązaniem.

(dowód: uzupełniająca opinia biegłego Z. K. – k. 298-303, kartoteka budynków- k. 257-258, mapa sytuacyjno-wysokościowa –k. 269, ustna opinia –k. 349 odwrót)

Powód ani pozwana nie otrzymali od swego ojca za jego życia żadnej darowizny ani innego przysporzenia majątkowego.

(okoliczność bezsporna)

Pismem z dnia 14 listopada 2016r. pełnomocnik powoda wezwał pozwaną do zapłaty kwoty 408.325 zł tytułem zachowku po ojcu - w terminie 14 dni od daty doręczenia przedmiotowego wezwania.

(dowód: kserokopia wezwania z dnia 14.11.2016r. wraz z dowodem nadania - k.27, 28)

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Powództwo jest częściowo zasadne, a jego podstawę prawną stanowi przepis art. 991 § 1 i 2 k.c.

Przyznaje on zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy skierowane przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę określonej sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku lub jego uzupełnienia.

Według art. 991 § 1 k.c. uprawnionym do zachowku należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni - dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś sytuacjach - połowa wartości tego udziału.

W celu obliczenia zachowku należy najpierw określić udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku. Wyjść trzeba tutaj od ustalenia udziału, w jakim uprawniony byłby powołany do spadku z ustawy. Następnie udział ten mnoży się, stosownie do art. 991 § 1 KC, przez $\frac{2}{3}$, jeżeli uprawniony do zachowku jest trwale niezdolny do pracy lub małoletni, a w pozostałych sytuacjach - przez $\frac{1}{2}$. Otrzymany wynik stanowi udział spadkowy stanowiący podstawę do obliczenia zachowku.

Powód, gdyby nie testament, odziedziczyłby spadek po ojcu na podstawie ustawy w $\frac{1}{2}$ części (art. 931 § 1 k.c.). Ułamek służący do wyliczenia wartości roszczenia o zachówek wynosi $\frac{1}{4}$ (to jest $\frac{1}{2}$ udziału spadkowego x $\frac{1}{2}$ - art. 991 § 1 k.c.).

Kolejnym etapem obliczania zachowku jest ustalenie tzw. substratu zachowku (art. 993 - 995 k.c.), a jego zasadniczym elementem jest czysta wartość spadku.

W skład spadku po A. B. wchodziły nieruchomości. Powód nie udowodnił, by spadkodawca pozostawił również ruchomości, złoto czy obcą walutę. Nie budziło zaś sporu, że do tej wartości nie podlegają doliczeniu, jako, że nie miały miejsca, darowizny i zapisy windykacyjne (art. 993 k.c.).

Bezsporne było również, że powód nie został powołany do spadku, nie otrzymał zapisu lub uczynionej przez spadkodawcę na jego rzecz darowizny (art. 991 § 2 k.c.).

Sporna pozostawała jedynie wartość nieruchomości wchodzących w skład spadku, która została ustalona w oparciu o opinię biegłego ds. szacowania nieruchomości Z. K. wg stanu nieruchomości z daty otwarcia spadku. Opinia została uznana jako miarodajny dowód jako że była pełna, rzeczowa, oparta na właściwych założeniach teoretycznych, zgodna z tezą sądu i właściwie umotywowana. Opinia ta była, w związku z zarzutami formułowanymi przez obie strony, uzupełniana pisemnie i ustnie, biegły szczegółowo i wnikliwie ustosunkował się do wszystkich zarzutów stron. W świetle tych wyjaśnień zarzuty pozwanej co do zawyżenia wartości nieruchomości działek (...) są całkowicie nieuzasadnione. Jednocześnie wskazać należy, że pozwana uniemożliwiała dokonanie oględzin nieruchomości przez biegłego, a następnie zdecydowała się na formułowanie szeregu zarzutów do opinii w zakresie nieprawidłowego ustalenia przez biegłego stanu i wyposażenia budynków, które jak wyjaśnił biegły w opinii uzupełniającej nie miały istotnego znaczenia do ustalenia wartości nieruchomości (k. 300- 303). W opinii ustnej biegły ustosunkował się szczegółowo do zarzutów pozwanej zawartych w piśmie pozwanej (k. 314-315). Pozwana następnie formułowała w kolejnych pismach zarzuty do opinii, mimo że termin na zgłoszenie zastrzeżeń już upłynął.

Sąd Okręgowy nie podzielił również zarzutów pozwanej, że żądanie pozwu narusza zasady współzycia społecznego. Zgodnie z dyspozycją art. 5 k.p.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współzycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Odwołując się do utrwalonego orzecznictwa Sądu Najwyższego wskazać należy, że zastosowanie art. 5 k.c. w sprawach o zachówek ma stosunkowo wąski zakres, albowiem prawa osoby uprawnionej do zachowku służą urzeczywistnieniu obowiązków moralnych, jakie spadkodawca ma wobec swoich najbliższych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 215/03, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1981 r., III CZP 18/81, OSNC rok 1981, nr 12, poz. 228 oraz wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 25 stycznia 2001 r., IV CKN 250/00). Już samo pozbawienie

uprawnionego do zachowku korzyści ze spadku w drodze dziedziczenia, czy też przez pomniejszenie masy spadkowej skutkiem działających wcześniej darowizn jest dla niego okolicznością krzywdzącą i dolegliwą a stanu tego nie powinno jeszcze pogłębiać ograniczenie możliwości realizacji roszczeń z tytułu zachowku. Można mówić jedynie o możliwości obniżenia wysokości zachowku, a nie pozbawienia tego prawa, a obniżenie wysokości zachowku może mieć miejsce w przypadkach zupełnie wyjątkowych, w szczególności z powodu sprzecznego z zasadami współżycia społecznego zachowania uprawnionego do zachowku w stosunku do spadkodawcy. Chodzi tu o zachowania uprawnionego do zachowku wobec spadkodawcy sprzeczne z zasadami współżycia społecznego w stopniu na tyle istotnym, że w odczuciu społecznym przyznanie uprawnionemu pełnego zachowku byłoby uznane za niesprawiedliwe i niemoralne, jednak nie na tyle rażąco nagannych, by uzasadnione byłoby pozbawienie go prawa do zachowku w całości w wyniku wydziedziczenia (art. 1008 k.c.) lub uznania za niegodnego dziedziczenia – art. 928 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16.06.2016 r., V CSK 625/15, Legalis nr 1482702).

Taka sytuacja w rozpoznawanej sprawie nie zachodzi – to obowiązkiem procesowym pozwanej związanym z rozkładem ciężaru dowodu było przedstawienie dowodów na udowodnienie okoliczności, z których chciała wywodzić skutki prawne (art. 6 k.c.). Zarzuty pozwanej były bardzo poważne – twierdziła ona wszak między innymi, że powód dopuścił się wobec spadkodawcy umyślnego ciężkiego przestępstwa. Tymczasem z materiału dowodowego zebranego w sprawie wynika, że taka sytuacja nie miała miejsca i że powód cały czas utrzymywał poprawne relacje z ojcem, który go systematycznie odwiedzał i spożywał u niego obiady (zeznania świadków J. M. (1), M. K., I. B.). Nadto podkreślić należy, że spadkodawca do końca swych dni był osobą sprawną, jeździł samochodem, pracował w ogródku, a zatem nie wymagał pomocy czy opieki. Nawet gdyby było faktycznie tak jak twierdzi pozwana, że w pewnym momencie powód zaniechał relacji z ojcem z uwagi na nieporozumienia na tle majątkowym to trudno byłoby za ten fakt jednoznacznie obciążać jedynie powoda. To A. B. przychodził do zakładu powoda, a zatem gdyby przestał rzeczywiście do niego przychodzić, byłoby to jego decyzją. By obniżyć należyty zachówek muszą mieć miejsce zachowania naruszające zasady moralne, zasady uczciwości i przyzwoitości zachodzące w relacjach interpersonalnych, a w szczególności w relacjach rodzinnych. Z dowodów zaoferowanych przez powoda wynika, że stosunki pozwanej ze spadkodawcą nie były idealne, że pozwana wszczyniała ojcu awantury w związku z faktem, że nawiązał on po śmierci matki pozwanej relacje z inną kobietą, czemu pozwana była przeciwna. Zeznania zgłoszonego przez pozwaną świadka W. M. pozostawały w sprzeczności z zeznaniami świadków J. M. (1), M. K. i I. B.- świadkowie ci zgodnie zeznali, że powód do końca utrzymywał relacje z ojcem. Nadto wskazać należy, że świadek W. M. nie była naocznym obserwatorem relacji między powodem a spadkodawcą.

Zatem nie można mówić, że relacje powoda ze spadkodawcą były negatywne, odbiegające od norm, które kwalifikowałyby powoda jako osobę, która nie zasłużyła na uzyskanie prawa do masy spadkowej po swym ojcu, a w konsekwencji nie zachodzi w sprawie sytuacja uprawniająca do zastosowania art. 5 k.c.

Zarzut, że powodowi nie przysługuje zachówek z uwagi na fakt, iż jest niegodny dziedziczenia nie mógł być uwzględniony w niniejszym postępowaniu. Skutki niegodności dziedziczenia z przyczyn określonych w art. 928 k.c. nie następują z mocy samego zaistnienia okoliczności wskazanych w tym przepisie, ale dopiero z chwilą uprawomocnienia się konstytutywnego wyroku sądowego uznającego spadkobiercę za niegodnego dziedziczenia. Nie jest zatem dopuszczalne zgłoszenie żądania uznania spadkobiercy za niegodnego dziedziczenia w drodze zarzutu (bez uprzedniego uzyskania prawomocnego wyroku uznającego tego spadkobiercę za niegodnego) branego pod uwagę jako przesłanka rozstrzygnięcia w innym postępowaniu, np. w postępowaniu o zapłatę zachowku. Zatem już choćby z przyczyny braku prawomocnego wyroku uznającego powoda za niegodnego dziedziczenia po spadkodawcy (niezależnie już od faktu nieudowodnienia tych okoliczności) kwestia czy zachodziły przesłanki do uznania powoda za niegodnego dziedziczenia nie mogła wpłynąć na rozstrzygnięcie w niniejszej sprawie (por. wyrok Sądu Okręgowego w Krakowie z dnia 21 września 2016 r., sygn. akt I C 39/15).

Łączna wartość spadku stanowiącego podstawę do wyliczenia zachowku wynosi 728.277 zł (substrat zachowku), na którą składają się:

- kwota 248.600 zł jako wartość udziału 1/12 części w prawie własności nieruchomości oznaczonej jako działka gruntu nr (...) ((...)) i nr 20/2 ((...)),

- 202.377 zł jako wartość udziału 2/9 części w prawie własności nieruchomości oznaczonej jako działka gruntu nr (...) ((...)),

- 277.300 zł jako wartość prawa własności nieruchomości oznaczonej jako działka gruntu nr (...) ((...)).

Stąd roszczenie powoda o zachówek jest zasadne do kwoty 182.069 zł (728.277 zł x 1/4) a dalej idące roszczenie jako wygórowane podlegało oddaleniu.

Ponieważ pozwana ostatecznie nie wносиła o rozłożenia świadczenia na raty zbędne było rozstrzygnięcie w tym zakresie.

Podstawę zasądzenia odsetek stanowił przepis art. 481 k.c.

W doktrynie i orzecznictwie występuje wielość poglądów co do tego, od kiedy powinny być płatne odsetki od roszczenia o zachówek. Przepisy art. 991 § 1 i 2 k.c. nie określają terminu, w jakim zobowiązany spadkobierca powinien uczynić zadość roszczeniu uprawnionego do zachowku, wynika z nich, że uprawnionemu do otrzymania zachowku przysługuje przeciwko spadkobiercy roszczenie o spełnienie świadczenia pieniężnego. Roszczenie o zachówek jest więc od początku długiem pieniężnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 1999 r., I CKN 248/98). W orzecznictwie i doktrynie brane są pod uwagę najczęściej dwie daty – data wezwania zobowiązanego do zapłaty zachowku oraz - chwila określenia przez sąd wysokości zachowku według cen z daty orzekania o wysokości zachowku.

Na uzasadnienie tej pierwszej koncepcji wskazuje się, że roszczenie o zachówek jest roszczeniem bezterminowym (art. 455 k.c.) i jego wymagalność rozpoczyna się niezwłocznie po wezwaniu dłużnika do wykonania zobowiązania, a wyrok sądowy potwierdza tylko zasadność tego wezwania wskutek istniejącego wcześniej zobowiązania do świadczenia zachowku (por. Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CSK 298/08, OSNC - ZD 2009, nr 4, poz. 107, wyrok Sądu Najwyższego z dnia 22 lutego 2007 r., I CSK 433/06 i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 czerwca 2005 r., I CK 7/05).

Drugi pogląd zakładający, że skoro ustalenie wartości spadku w celu określenia zachowku oraz obliczenie zachowku następuje według cen z chwili orzekania przez sąd o zachowku, to odsetki powinny być ustalone dopiero od daty wyrokowania w sprawie przez sąd pierwszej instancji bowiem we wcześniejszym okresie nie jest znana wysokość zobowiązania do zapłaty zachowku, która wynika przecież z cen ustalanych przez sąd został zaprezentowany w następujących orzeczeniach: uchwała Sądu Najwyższego z dnia 26.03.1985 r., III CZP 75/84, Legalis nr 24685, uchwała Sądu Najwyższego z dnia 6.09.1994 r., III CZP 105/94, OSNC 1995, nr 2, poz. 26, Legalis 28793, Legalis nr 24685, uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15.12.1999 r., I CKN 248/98, Legalis nr 358599, wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 18.11.1997 r., I ACa 690/97, Legalis 34344.

Termin, od którego zobowiązany z tytułu zachowku popadł w stan opóźnienia - warunkujący zasądzenie odsetek ustawowych - należy ustalać indywidualnie z uwzględnieniem okoliczności danej sprawy.

Sąd uznał, że w okolicznościach rozpoznawanej sprawy zachodziły podstawy do zasądzenia odsetek od daty 24 marca 2018 r. stanowiącej następny dzień po doręczeniu pozwanej odpisu opinii biegłego do spraw szacowania nieruchomości (potwierdzenie doręczenia – k. 273). Było to następstwem uznania, że roszczenie o zachówek stało się wymagalne z chwilą określenia w toku postępowania jego wysokości. O stanie opóźnienia w zapłacie zachowku można mówić wówczas, gdy zobowiązany zna już wszystkie obiektywnie istniejące okoliczności pozwalające mu racjonalnie ocenić zasadność i wysokość zgłoszonego roszczenia z tytułu zachowku. Tymczasem pomiędzy stronami istniał spór co do wartości substratu zachowku, a nie ulega wątpliwości, że żądanie zgłoszone przez powoda było znacząco wygórowane w stosunku do rzeczywistej wartości zachowku. Zatem pozwana na pewno nie mogła obiektywnie określić zasadności roszczenia w chwili doręczenia jej wezwania do zapłaty zachowku czy też doręczenia odpisu pozwu. W

tych okolicznościach należało ocenić źródło wymagalności roszczenia w dacie doręczenia pozwanej odpisu opinii ustalającej wartość substratu zachowku a dalej idące roszczenie odsetkowe oddalić (por. uzasadnienie wyroku Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 6.06.2018 r., I ACa 1435/17, Legalis nr 1824271).

Podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu stanowił przepis artykułu 100 k.p.c., który wyraża zasadę stosunkowego rozdzielenia kosztów. Polega ona na wyważonym rozłożeniu kosztów między stronami, odpowiednio do wysokości w jakiej zostały poniesione oraz stosownie do wyniku sprawy tj. stopnia uwzględnienia i nieuwzględnienia żądania.

Z porównania kwoty dochodzonej pozwem (250.000 zł) z kwotą faktycznie zasądzoną (182.069 zł) wynika, że powód wygrał sprawę w 73 %.

Koszty procesu powstały jedynie po stronie powoda i wyniosły 26.317 zł (-opłata sądowa -12.500 zł, - zaliczka na wydatek na biegłego- 3.000 zł, wydatek na opłatę skarbową od pełnomocnictwa- 17 zł. - koszty zastępstwa procesowego ustalone na podstawie § 2 pkt 7 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie -Dz.U. poz. 1800 ze zm.- na kwotę 10.800.

Z tej kwoty pozwaną obciąża kwota 19.211,41 zł (26.317 zł x 73 %).

Podstawę rozstrzygnięcia o pobraniu nieuiszczonych kosztów sądowych - wydatków poniesionych tymczasowo przez Skarb Państwa w kwocie 5.775,52 zł (por. postanowienia z kart: 289, 352, 380, 407) stanowiły przepisy art. 113 ust. 1 i 2 ustawy z dnia z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 300 ze zm.) w zw. z art. 100 zd. 1 k.p.c.

Powoda obciąża z tytułu zwrotu wydatków kwota 1.559,39 zł (5.775,52 zł x 27 %), zaś pozwaną – kwota 4.214,13 zł (5.775,52 zł x 73 %).

Sędzia SO Ewa Tomczyk